

ennek a feladatuknak sem tudnak eleget tenni, elsősorban káderszempontról, ezért lényegében a Csemadok végzi ezt a munkát. Most folyik az első, legalapvetőbb törvény, az ún. strukturális törvény előkészítése, amely meghatározza, hogy milyen törvényhozó és végrehajtó szervek mellett hozzanak létre – e szervek keretén belül önálló – nemzetiségi szerveket. Ezt a törvénytervezetet parlamenti előterjesztése előtt decemberben a[z] SZLKP KB plénuma fogja megtárgyalni. A többi (nyelvhasználati, oktatási, stb.) törvény előkészítésére csak a jövő évben kerül sor. A törvénytervezetek politikai előkészítését egy 8 tagú bizottság⁴⁹³ irányítja, amely a[z] SZLKP KB Elnökségének 4 tagjából (Sádovský, Klokoč, Falčan, Zrak),⁴⁹⁴ a Csemadok 2 képviselőjéből (Dobos, Szabó)⁴⁹⁵ és az ukránok 2 képviselőjéből áll.

Dobos és Szabó elvtársak megítélése szerint az elfogadott alkotmányjogi törvény az eddiginél jelentősen nagyobb lehetőségeket biztosít a nemzetiségek fejlődéséhez, érvényesüléséhez. Igen sok fog múlni azonban a konkrét kérdéseket szabályozó SZNT-törvényeken, amelyek kidolgozásánál, elfogadásánál majd gyakorlati érvényesítésénél még sok objektív és szubjektív nehézséggel számolnak, bár a szlovák felső vezetők nagy részénél, s személy szerint Husák elvtársnál is nagy megértést tapasztalnak problémáik iránt.

Az eddigi értesülések szerint a szlovákiai felsőbb szervekben a magyar nemzetiség képviselői (a már létrehozott két szerv vezetőin, Tolvaj Bertalan és Fábry István elvtárson kívül) egy miniszterelnök-helyettesi tisztséget (erre Dobos elvtárs van jelölve), 1-2 miniszteri és néhány miniszterhelyettesi funkciót fognak betölteni.

Sztankó
főkonzul

MOL, KÜM-TÜK, 1968-Csehszlovákia, 26. d., 002244/76-1968, gépelt, a szerző által aláírt tisztázat

139

Pozsony, 1969. január 7. Sztankó Pál pozsonyi magyar főkonzul jelentése a nemzetiségi alkotmánytörvény szlovákiai realizálásáról és annak nehézségeiről.

SZIGORÚAN TITKOS!

Szám: 6/1969.SZT.
Előadó: Varga Ferenc konzul
Készült: 5 példányban.
Kapják: 3 pl. Központ.
1 pl. Prága.
1 pl. saját.

Pozsony, 1969. január 7.
Tárgy: A nemzetiségekről szóló törvény realizálása Szlovákiában

493 A bizottságot az SZLKP KB Elnöksége hozta létre 1968. szeptember 11-én. (SNA, ÚV KSS, k. 1212, a. j. 3.)

494 Štefan Sádovský, Ondrej Klokoč, Samo Falčan, Jozef Zrak.

495 Dobos László, Szabó Rezső.

A Csehszlovákiában élő nemzetiségek helyzetére vonatkozó 1968 októberében aláírt alkotmányjogi törvény megvalósítása Szlovákiában – ahogy az várható is volt – nem kevés akadályba ütközik. Minden egyes magas pozíció magyar nemzetiségű személlyel történő betöltéséért a Csemadoknak szívós harcot kell folytatnia. E kötélhúzásról a széles közvélemény nem sokat tud, ugyanis a múlt év tavaszához-nyarához hasonló sajtókampány szlovák részről az utóbbi hónapokban néhány indirekt célzatú cikk kivételével (l. Hlas ľudu, 1968. X. 17., Pravda, 1968. XII. 20., Práca, 1968. XII. 23.)⁴⁹⁶ nem folyik (sőt a Východoslovenské noviny 1968. XII. 17-i számában több helyi vezető aláírásával megjelent cikk nagyon pozitívan foglalkozik a Szlovákiában élő népek szükséges együttműködésével).⁴⁹⁷ E kérdéseket már hosszabb idő óta a legfelsőbb szlovák párt- és állami vezetők tárgyalják a Csemadok vezetőinek bevonásával. S bár kétségtelen, hogy a magyar nemzetiségnek sikerült már néhány eredményt elérni (Szabó Rezsőt, a Csemadok főtítkáráat a Szlovák Nemzeti Tanács alelnökévé választották, sőt ha Klokoč a Szövetségi Nemzetgyűlés elnöki funkciójába kerül, esedékes számára az első alelnöki funkció, Dobos László, a Csemadok elnöke mint tárca nélküli miniszter tagja lett a szlovák kormánynak, stb.), ezek a korábban ígért képviselőnél lényegesen szerényebbek. Októberben–novemberben még arról volt szó, hogy a kormány egyik elnökhelyettesi tisztségét, továbbá két miniszteri tisztségét is magyar nemzetiségű személlyel töltenek be. (l. 17/5/1968.SZT. jelentésünket).⁴⁹⁸ Szlovák nacionalista erők nyomására azonban ez nem történt meg. Kb. december közepéig az volt a helyzet, hogy a földművelési és élelmiszeripari tárcát Szabó Gyula (Szabó Rezső bátyja) kapja meg. Ezt a tervet azonban azal az érvel, hogy „magyar ne parancsoljon a szlovákoknak”, később elejtették.

Különösen a Matica slovenská, ez az erősen nacionalista jellegű szervezet gyakorol erős nyomást a párt és az állam vezetőire. (A múlt év őszén hozott döntésük értelmében a Matica határozatainak végrehajtása a párt- és állami szervekben dolgozó tagjainak kötelező!) Husák első titkárra is neheztelnek, amiért az a Csemadok KB múlt év szeptember 8-i ülésén részt vett és felszólalt s azóta hivatalosan három alkalommal fogadta a Csemadok vezetőit, a Matica vezetőjét, J. Martákot csak jóval később. (A jövő héten a SZLKP KB Elnöksége a Matica szinte teljes vezetőségét fogja fogadni, a Matica problémáinak megtárgyalása céljából.)

A Csemadok vezetőségének véleménye szerint Husák elvtárs jóindulatúan viszonyul kéréseikhez. A korábban ígért, de elejtett tisztségek helyett mintegy kárpótlásként több miniszterhelyettesi funkciót ígért a magyarok számára (Iskolaügyi, Kultúraügyi, Építészeti, Földművelés- és Élelmészügyi, valamint a Munka- és Szociálisügyi Minisztériumban). A legújabb variáció szerint szó van arról, hogy esetleg a Belügyminisztériumban és a Tervezési Minisztériumban is sor kerül magyar részleg (osztály) felállítására.

496 A *Hlas ľudu* Zákon o národnostiach či politické amatérstvo? (Törvény a nemzetiségekről vagy politikai amatőrizmusról?), a *Pravda* Postavenie národností neriešiť iba jednostranne (A nemzetiségek helyzetét nem csak egyoldalúan kell megoldani), valamint a *Práca* Za Slovácki v Maďarsku (A magyarországi szlovákoknál) című írásáról van szó.

497 A Kassán megjelenő *Východoslovenské noviny*ban Ide nám o vzájomnosť a prehĺbenie bratských spojív (A kölcsönösségről és a testvéri kötelékek szorosabbá fűzéséről van szó) címmel közzétett állásfoglalás.

498 Lásd a 137. sz. dokumentumot.

Egyébként a nemzetiségi törvény realizálásával kapcsolatos kérdések ismertetésénél le kell szögeznünk – ahogy azt január 6-án Szabó Rezső elvtárs Varga elvtársnak⁴⁹⁹ kifejtette – hogy „még minden cseppfolyós állapotban van”, még történhetnek különböző változások.

A nemzetiségekről szóló törvény megvalósításának folyamatában a Csemadok vezetősége jelenleg a következőkkel foglalkozik:

1. Elkészítette a kb. január 20-a után nyilvánosságra kerülő kormányprogram nemzetiségekre vonatkozó fejezetét. Bár ez az anyag meglehetősen mérsékelt hangnemű, és nem sokban megy túl a CSKP akcióprogramjának idevonatkozó megállapításain, Szabó elvtárs véleménye szerint a végső megfogalmazásig szlovák részről előreláthatólag még jelentősen le fogják egyszerűsíteni (általánosabb, kevésbé konkrét megfogalmazások beiktatásával).

2. Kb. 3-4 hét múlva létrehozzák a Szlovák Nemzeti Tanács Nemzetiségi Bizottságát. Még függő kérdés, hogy a kb. 15-20 főből álló bizottságban a magyarokon és az ukránokon (ruszinokon) kívül szlovák képviselők részt vesznek-e. Az már valószínűnek látszik, hogy a Bizottság élére ukrán nemzetiségű képviselő kerül. (Az ideiglenes bizottság élén eddig a magyar nemzetiségű Fábry István állt, őt azonban le akarják onnan váltani.) Ezt azért kívánják ily módon végrehajtani, hogy ha már az egyik alelnök magyar, a Nemzetiségi Bizottság vezetője legyen ukrán nemzetiségű.

3. Ugyancsak kb. 3-4 hét múlva kerül sor a Dobos László miniszter által vezetendő kormányhivatal felállítására, amely nemzetiségügyi minisztériumnak megfelelő szerepet töltené be. A hivatalon belül az irodavezető tisztséget Tolvaj Bertalan, a jelenlegi ideiglenes nemzetiségi bizottság titkára kapja meg.

Az apparátus jellegére, nagyságára vonatkozóan még nincs döntés. Ugyanis jelenleg valamennyi szlovák minisztérium apparátusának kiépítésére vonatkozóan kétféle koncepció létezik:

a) vagy meghagyják az eddigi hagyományos formákat (nagy létszám, belső munkatársak alkalmazásával), vagy

b) kis létszámú apparátusokat hoznak létre, külső tudósok, szakemberek esetenkénti bevonásával. Az általános döntéstől függően kerül sor a kormányhivatal kialakítására, az előbbi esetben kb. 40, az utóbbi esetben kb. 15 dolgozóval.

4. Az már biztosnak vehető, hogy a járási tanácsokon⁵⁰⁰ belül magyar részlegeket állítanak fel (a kerületekre történő felosztás Szlovákiában megszűnik). Magyar részről szeretnék elérni, hogy a járási tanácsok apparátusain belül magyar részlegek is működjenek, amelyeket a tanácsok elnökségének vezetőin kívül az illetékes magyar központi szervek is irányítanak.

5. A fentebb említett minisztériumok közül az Iskolaügyi Minisztériumban, valamint a Kultúrügyi Minisztériumban a magyar nemzetiségű miniszterhelyettes vezetésével főigazgatóságot hoznak létre.

6. Magyar részről azt szorgalmazzák, hogy a részletes nemzetiségi törvények elfogadására ez év márciusáig, ill. májusáig sor kerüljön, mégpedig ne a Nemzetiségi Bizottság, hanem lehetőleg a kormány előterjesztése alapján.

A fenti jelentést Szabó Rezsővel, a Szlovák Nemzeti Tanács alelnökével, a Csemadok főtitkárával folytatott beszélgetések alapján készítettem. Ahogy arra az informátor rámuta-

499 Varga Ferenc pozsonyi magyar konzulnak.

500 Helyesen: járási nemzeti bizottságokon.

tott – s az eddigi tapasztalatok alapján mi is úgy látjuk – az ismertetett tervekben, azok végleges megvalósításáig a különböző erők hatására még történhetnek módosítások.

Sztankó
főkonzul

MOL, KÜM-TÜK, 1969-Csehszlovákia, 31. d., 00459-1969, gépelt, a szerző által aláírt tisztázat

140

Pozsony, 1969. április 14. Sztankó Pál pozsonyi magyar főkonzul jelentése a Csemadok rendkívüli, X. országos közgyűléséről.

SZIGORÚAN TITKOS!

Szám: 6/2/1969.SZT.

Pozsony, 1969. április 14.

Előadó: Vargóczy Dezső alkonzul

Tárgy: A Csemadok X. kongresszusa.

Készült: 5 példányban.

Kapják: 3 pl. Központ.

1 pl. Nagykövetség, Prága.

1 pl. saját.

Március 17–18-án tartotta Pozsonyban a Csemadok X. országos rendkívüli közgyűlését. E közgyűlést már 1968-ban tervezték megtartani, azonban a közbejött ismert események miatt halasztották el. A közgyűlésnek különös jelentőséget adott az a körülmény, hogy a IX. országos közgyűlés óta Csehszlovákia politikai és társadalmi életében lényeges változások következtek be – 1968 januárja, augusztus valamint a federációról, nemzetiségekről szóló alkotmányjogi törvény.

E folyamatot tekintve megállapítható, hogy – különösen az elmúlt évtől kezdve – a Csemadok tevékenységének középpontjában a kulturális feladatokon túlmenően a magyar nemzetiség politikai érdekvédelme került és szinte politikai pártként lépett fel a különböző fórumokon, és a Szövetség tényleges feladatai bizonyos mértékig háttérbe szorultak.

Ezt tükrözi a X. rendkívüli közgyűlésen Dobos László elnök megnyitó beszéde, valamint a KB beszámolója és az elfogadott program. (Beszámolók mellékelve.)⁵⁰¹

A közgyűlés megerősítette elnöki funkciójában Dobos Lászlót, dr. Szabó Rezső eddigi vezető titkárt felmentette (időközben a SZNT alelnöke lett) és utódjául Szőke Józsefet választotta meg. Megválasztotta az új központi bizottságot, melynek 92 tagja, az ellenőrző bizottságot, melynek 13 tagja van, valamint az elnökséget, melynek 19 tagja van.

501 A mellékleteket nem közöljük.